

יד

וּמַל ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבַבְךָ וְאֶת לִבְּךָ זֶרַעַךָ לְאַהֲבָה אֶת ה'
אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ (ל, ו)

הביטוי "מילה" ביחס ללב מופיע גם בפרשת עקב⁵⁰ – "ומלתם את ערלת לבבכם". אך קיימים מספר הבדלים בולטים בין שני המקומות:

(א) בפרשת עקב מתוארת מילה זו כפעולה המתבצעת על-ידי האדם ("ומלתם את ערלת לבבכם"); ואילו בפרשתנו היא מופיעה כפעולה הנעשית על-ידי הקב"ה ("ומל ה' אלוך את לבבך")⁵¹.

(ב) בפרשת עקב מתייחסת המילה ל"ערלת לבבכם", ואילו בפרשתנו היא מתייחסת ללב עצמו ("ומל .. את לבבך")⁵².

(ג) בפרשת עקב מוזכר רק לבו של האדם עצמו, ואילו בפרשתנו – גם לבבותיהם של צאצאיו ("את לבבך ואת לבב זרעך").

ויש לבאר את הסיבה להבדלים אלו בדרך הפשט:

את המלים "ערלת לבבכם" שבפרשת עקב פירש רש"י: "אוטם הלב וכיסויו". הכתוב "ומלתם את ערלת לבבכם" שבפרשת עקב הוא, איפוא, קריאה לבני-ישראל להסיר מליכם את האטימות העוצרת בעדם מלהבין ולהפנים את דבריו של הקב"ה.

הכתוב שבפרשתנו, לעומת זאת, מתייחס למצב שונה לחלוטין: בפסוקים הקודמים נאמר "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה.. ושבת

50. י, טז.

51. ראה גם רמב"ן, צרור המור ועוד.

52. יש מפרשים שגם בפרשתנו הכוונה היא להסרת ערלת הלב, אלא שהכתוב קיצר בלשונו ("מקרא קצר"). וכן משמע מתרגום אונקלוס (ובדומה לכך בתרגום יונתן בן עוזיאל): "ויסיר ה' את טפשות לבך".

איך אין לפרש כך בדעת רש"י, שכן דרכו של רש"י היא לציין בפירושו כל מקרה של "מקרא קצר", ומאחר שלא עשה זאת כאן – מן ההכרח שלדעתו יש לפרש את הדברים כפשוטם, ללא תוספות.

עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו.. בכל לבבך ובכל נפשך". בשלב זה אין מקום לדבר על מילת "ערלת הלב" – שהרי מדובר במצב שבו בני-ישראל הסירו כבר את האטימות מלבם, ושבּו אל ה' בכל לבבם ובכל נפשם!⁵³

מהי, איפוא, המילה שבה עוסק הכתוב שלפנינו – מילה שאינה מתייחסת ל"ערלת הלב", אלא ללב עצמו ("ומל ה' אלוקיך את לבבך")?

התשובה לכך טמונה בפסוקים שבתחילת פרשתנו⁵⁴, המתארים את ההידרדרות הרוחנית שהביאה לגלות: "כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים.. ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם.. פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלוקינו ללכת לעבוד את אלוהי הגויים ההם".

תכונה בולטת של הלב היא, איפוא, היותו נתון להשפעתם של פיתויים חיצוניים: כשאדם רואה דבר-מה שמוצא חן בעיניו – לבו נגרר אחרי ראייה זו, וכתוצאה מכך הוא חושק בדבר וחומד אותו. וכדברי רש"י⁵⁵: "העין רואה, והלב חומד".

תכונה זו אינה בגדר "ערלה", המכסה על הלב ואוטמת אותו, והאדם נדרש להילחם בה ולהסירה; נהפוך הוא – היא מהווה אחת מהנטיות שהטביע הבורא בלב עצמו, ואין זה בכוח האדם לבטלה ולשנותה.

וזוהי משמעותה של המילה המתוארת בפסוק שלפנינו – "ומל ה' אלוקיך את לבבך":

לאחר שבני-ישראל יסירו את ערלת לבבם, ישובו אל הבורא בכל לבבם ובכל נפשם ויזכו לגאולה ולקיבוץ גלויות (כמתואר בפסוקים הקודמים) – או אז ימול הקב"ה את הלב עצמו: הקב"ה ישנה את טבעו של הלב וינתק את הזיקה בינו ובין הפיתויים החיצוניים, כך שלב האדם לא ייגרר עוד אחריהם, אלא יפנה כולו לאהבת הבורא.

53. ראה גם אור החיים כאן; תורת חיים פרשת לך לך צג, ג ואילך; ועוד.

54. כט, טו-יז.

55. שלח טו. לט.

ולכן נאמר דוקא כאן "ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך" – שכן המדובר כאן אינו בפעולה אישית של כל אדם (כמו בכתוב "ומלתם את ערלת לבבכם"), אלא בשינוי נצחי שיחול בלבם של כל בני-ישראל, הם וזרעם וזרע זרעם.

ומעתה יתבאר גם סיום הכתוב – "לאהבה את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך": לאחר שלא יהיו עוד הפרעות, לא פנימיות ולא חיצוניות, שיסיחו את לבם של בני-ישראל מעבודת הבורא – יבוא כל אדם מישראל לידי אהבה עצומה לה', עד להרגשה שאהבת ה' היא תמצית חייו עלי אדמות ("למען חיך").

(לקוטי שיחות חכ"ט ע' 167 ואילך)

טו

וּמַל ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבִּי זֶרַעְךָ לְאַהֲבָה אֶת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ (ל, ו)

"את לבבך ואת לבב – ראשי תיבות 'אלול'. לכך נהגו להשכים להתפלל סליחות מאלול ואילך" (בעל הטורים)

על יסוד רמז זה ניתן לחלק את הפסוק לשני חלקים: "ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך" – רמז לחודש אלול; "לאהבה את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך" – רמז לחודש תשרי.

הסבר הדברים:

רבנו הזקן מבאר ב"לקוטי תורה"⁵⁶ את ההבדל בין עבודת חודש אלול לעבודת הימים הנוראים שלאחר-מכן, על בסיס הכתוב "אני לדודי ודודי לי": בחודש אלול העבודה היא בעיקר בבחינת "אני לדודי" – עבודת התשובה, שהיא התקרבות של האדם אל הקב"ה; ואילו בימים הנוראים